

ראיון משלים עם יוסף (יופ) לינוויל (Linnewiel)א) פרטים אישיים

יופ לינוויל נולד ב-1920 בארנהם (Arnhem) בהולנד למשפחה מסורתית. אחרי סיום חוק לימודיו החל לעבוד בבית החרושת של משפחתו ב-Spakenburg (ספאקנבורג) ע"י אמרספורט (Amersfoort). בפרוץ המלחמה ב-1.9.39 גויס לצבא ההולנדי, בו שירת עד לכניעה ב-15.5.40. אחרי שחרורו עבד בבתי חרושת לאופנה באמסטרדם עד שירד למחתרת בחודשי אוגוסט/ספטמבר 1942. הסתתר בעיר דלפט (Delft) אצל בעלי מקצוע חופשיים במסגרת המחתרת ההולנדית הכללית. בעת הסתרתו עזר בזיוף מסמכים ואחרי שני נסיונות כושלים לעבור את הגבול לבלגיה הגיע בסוף הקיץ 1943 לפריס. זה דרך קשריו של ראש הקבוצה שהכיר מהנדס הולנדי שעסק ב-Pilotenlijn (הברחת טייסים של בעלי הברית שנחתו במערב אירופה לספרד). מפריס נשלח לדרום צרפת שם שהה כ-4 חודשים ולקראת חצית הגבול נמלט בנס ממסר וחזר לפריס. נשאר בצרפת והיה פעיל במחתרת היהודית ושימש מאוחר יותר מקשר בין המחתרת החלוצית מהולנד למחתרת היהודית בצרפת. השתתף באוגוסט 1944 בקרבות לשחרור פריס. עסק בעליה "ב" עד לעלייתו ארצה בעליה "ד" ב-1946. בארץ עבד במשך 31 שנה במפעל חשמלי ונמצא היום בגימלאות. הוא נשוי, אב לשני בנים וחי ברמת גן.

ב) הראיוןכיצד הגעת לצרפת?

באמצע 1943 באתי דרך המחתרת ההולנדית במגע עם מהנדס הולנדי שהיה גר בפריס וטיפל בהעברת טייסים של בעלי הברית שנחתו במערב אירופה, לספרד. הדבר נעשה בעזרת תעודות מזויפות של הגסטאפו. המסמכים האלה הושגו ע"י הריגת סוכן גסטאפו בהולנד והדפסת תעודתו כולל החותמות הרכיבניות. אצל סוכן זה נמצאה גם רשימה עם המספרים של ה-Dienststellen (משרדי הכיבוד) הנוגעים בדבר באיזור Toulouse. מסמך זה איפשר לי לנסוע לפריס כסוכן גסטאפו ברכבת הגרמנית שיצאה מ-Maastricht. בנוסיעה ראשונה זו ישבתי בקרון יחד עם קציני ה-Wehrmacht, משמר הגבול וחיל האוויר ואני יחידים בבגדים אזרחיים. ברור שהם חששו מאדס כזה אבל למרות זאת - זה היה אחרי התקפות האוויר הבריטיות הגדולות הראשונות על גרמניה - הם סיפרו איך נהרסו קלן וערים אחרות ונהנתי לשמוע את סיפוריהם. ברור שבמצמי פחדתי לא מעט, בפרט אחרי ששמעתי אחד הקצינים, שהשתייך ל-Feldgendarmerie (משמר הגבול) מספר, שהוא מפקד המשמר ב-Perpignan על גבול ספרד. "כאשר יורד ב-Perpignan אנגלי, אמריקאי או יהודי מהרכבת, שפניו לספרד, אני מזהה כזה מיד, יש לי לזה מעין חוש שישי (Fingerspitzengefuehl). אילו היה כאו ברכבת יושב כזה, הייתי מרגיש זאת במקום". אני אומנם לא האמנתי לו אבל בכל זאת התחלתי להיוע בכל הגוף ובקושי החקתי את עצמי, אם כי למזלי לא הבחינו בכך. הגעתי

לפריס, ניגשתי לכתובת שקבלתי בהולנד, שם המהנדס קיבל אותי ודאג לי כעבור זמן מה לאפשרות לעבור לספרד, על מנת להצטרף לצבא ההולנדי באנגליה. יצאתי יחד עם שני קצינים צעירים מצבא הולנד מפריס לבאינון (Bayonne); שם היינו צריכים לפגוש את האדם, שיעביר אותנו מעבר לגבול. נתברר מאוחר יותר, שאדם זה, הולנדי בכנוי "גורילה", שלמרות היותו חבר של הנסיד ברנארד, עבד גם למען הגרמנים. אומרים, שהוא היה גם האדם שמסר לגרמנים על הצניחה הבריטית המחובנת בארנס. אדם זה בנדא מכר גם אותנו, כי כשאני הגעתי למקום המפגש, ולמזלי הגעתי למקום באיחור של כמה דקות, ראיתי מרחוק איר הגסטאפו עוצר את שני הבחורים שהיו אתי. ברחתי ובכספי האחרון חזרתי לפריס ופגשתי שם את המהנדס, שסיפרתי לו מה קרה. הוא לא האמין שה"גורילה" עשה זאת ובאותו זמן גם אני התקשתי להאמין את הדבר וחשבנו שקרתה איזה תקלה. לזמן מה הסתובבתי בפריס וחייכתי לאפשרות לעבור שנית את הגבול לספרד. נכנסתי לבית קפה ב-Bvd. St. Michel ושם ראיתי ארבע בחורים יושבים סביב שולחן ומדברים ביניהם הולנדית, אבל הולנדית במבטא גרמני טהור. במבט אחד הבנתי שהם יהודים, לכן ניגשתי אליהם והצגתי את עצמי. "אני מבין שאתם יהודים ואני כאן על מנת לחפש דרך לעבור את הגבול לספרד. כבר מזמן לא היה לי קשר עם יהודים והייתי דוצה לעשות הכרה אחכם". הם חשדו בי, לא הכירו אותי, שמי לא אמר להם כלום ותעודת ה-SB עשתה אותי חשוד עוד יותר. אז אמרתי להם: "אחם יודעים מה? הנה צילום שלי ותווכחו בהולנד מי אני". נתברר אחריכו שאלה היו קורט ריילינגר, ציפילאלפרד פרנקל, ארנסט אשר ועוד אחד שאינני זוכר. קודט לקח את הצילום ואמר שהוא יבדוק את הענין ושבעוד שבועיים נפגש שוב כאן.

מתי זה היה בערך? בסתיו 1943. קודט נסעה להולנד ושלח את פרנץ (חריטסון) לאותה כתובת בדלפט. באותה כתובת ישבו אז יופ אנדרסה ואישתו ויהודים אחרים. תחילה הכמישו בעלי הבית שהכירו אותי משום שלא הכירו את פרנץ ופחדו שיש כאן מלכודת. אחרי שנתיים כשפרנץ חזר להארלם קיבל תשובה מרופא חבר במחתרת שאני "כשר". על כל פנים אחרי שבועים חזר קודט למקום המפגש ואמר שהוא ברק את הענין ומצא שהכל בסדר. כעת הוא אמר שיש לו עבורי שתי אלטנטיבות. "אתה יכול לעבור עם אחת מהקבוצות שלנו לספרד או אם אתה מעדיף להשאר, היינו מעוניינים שאחד כמוך יעזור לנו בעבודתנו כאן. החלטתי לעבור לספרד ולכן שלחו אותי תחילה לדרום לעבודה ועבדתי בנמל בורדו (Bordeaux). אבל מהר אחריכו החלו הבעיות. עצרו כמה חברים מהצרפתים ולי היה קשר עם כמה מהם.

זה היה עוד לפני שנעצרו קודט וחברי? כודאי. הרבה לפני זה בתחילת 1944. הצרפתים באו אז אלי ובקשו שאני אבוא אליהם שאני עם התעודות שלי אוכל לעזור להם הרבה. אז חזרתי לפריס והתחלתי לעבוד על העברת אנשים דרך טולוז למקום המעבר בגבול ספרד. עליתי עם הקבוצה השנייה לפיריאניס, זאת הקבוצה

בה היה דופטשה(דוד נייס) ובה קרתה התקלה עם ה-Passeur שהדגו אותו. דופטשה ואני חזרנו אז לשולוז להזעיק עזרה. עד שהספקנו להביא את העזרה, הצליחו יותר החברים כבר לרדת בכוח עצמם.

ז.א. אתה היית אז מעין קצין קשר בין הצרפתים להולנדים? בדיוק. עבדתי אז עם בטי בריטס בטולוז, עת משה (לנדה) ולולי (אקהרד), שישבנו בפריס וקורט וכולס היו עדיין חופשיים. אני כל הזמן עבדתי עם הצרפתים ויחד עם הנס ארליך ספקנו את המסמכים של ארגון Todt (OT). Coy (מקס וינדמילר), קורט, ציפי ואני עבדנו כסוכני ה-SD בזמן שהולנדים וצרפתים שהעברנו לדרום קבלו תעודות של ה-OT כפועלים שבאו לעבוד בדרום צרפת.

היכן החחיל העניין עם ה-OT? זה כבר החחיל לפני עם הנס ארליך. הוא היה בין הראשונים שנסעו לצפון צרפת וסיפק את התעודות הראשונות.

פרט לתעודת ה-SD, יותר המסמכים שהיו לך מעין הגיוע? בזמנו קבלתי את התעודות והחותמות מהנס ארליך וגם מצ'י ומלולי אבל נדמה לי שבראש וראשונה מהנס ארליך. זה היה הקשר בין ההולנדים לבין ה-AJ (Armee Juive) המחותרת היהודית בצרפת. עד שלא ספקנו להם את האפשרות של השימוש בתעודות גרמניות, יכלו להעביר את האנשים רק טיפון, טיפון. אנחנו פתחנו בפניהם את האפשרות להעביר קבוצות שלמות.

באיזה תעודות הם השתמשו? להם היו רק תעודות צרפתיות מזויפות. היחה להם אומנם אישה לכל מיני מקומות, שם יכלו להשיג תעודות וחותמות אמיתיות, כך שאלה לא היו בלי ערך אם כי ערכם בצרפת נפל בהרבה מהתעודות הגרמניות. עלי לציין שבמחותרת הצרפתית היו מעט מאוד צרפתים, אלא רובם היו מהגרים וזרים. דוטים, פולנים, ספרדים, רומנים אוסטרים וכ', אנשים שהגיעו לצרפת בין שתי מלחמות העולם והם שהקימה. צרפתים אמיתיים היו מעטים יחסית. ערכם העיקרי של ה-AJ, ה-Eclaireurs (צופים), ה-MJS (תנועת הנוער הציוני), היה בכך שידעו בנוסף להצלה להביא לאנשים גם ערכים יהודיים תרבותיים ולאומיים. זה אחד הדברים החיוביים, בהם הצליחו.

איר חברינו הגיעו אליהם בראשונה אחרי שהקשר ששושו יצר אתם נותק? נכון. שושו היה הראשון שנפגש עם מרק יארבלוס ושמעו לויט בפריס, עם טוטו (גינת) ב-Grenoble וקסטור ו-Chameau במואסק. אחד הפשלות הגדולות ביותר ששושו לא השאיר אחרי מותו לאף אחד שום מידע. רק אחרי שגם מרק יארבלוס הגיע לשווייץ ופגש את עדינה ספקו אלה לקורט ריילינגר שמות שאפשרו לו לחדש את הקשר עם האנשים ששושו נפגש אתם. דבר שלקח קרוב ששישיה תודשים.

היה נדמה לי שקורט חידש את הקשר כבר באפריל/מאי 1943? לא יותר מאוחר, לא לפני יוני/יולי. קורט סיפר לי על כך, רק לא ידוע לי באיזה צורה הגיע המסר אליו. אז ירשתי מקורט את השמות כגון פולונסקי ולוסיאן לובליו, כי שלחו

אותי לטולוז לערוך את ההשבעה. שם התחלתי לעבוד עם בחור שקראו לו אריה רויטמן שהיה אחד ממארגני ה"העברה" של ה-AJ של קבוצות לספרד ואחיו Jaques נחפס באפריל 1944 בטולוז. ודרכם הכרתי את כל היחד. כאשר בסוף יולי היה הענין עם Lydia (Olga Ulschansky) ו-Charles Porel (Karl Rehbein) הגעתי לפריס יום אחד אחרי שחפסו את הקבוצה השניה עם פאולה ו-Cor. זה שוב פעם היה במזל כשעקב הפצצת הרכבת בדרך הגעתי באיחור של 24 שעות. מצאתי שם כמה חברים שלקחתי אותם לטולוז פרט למטה, שרצחה להשאיר. בטי בריטס המתינה לכל רכבת לראות אם באו אתה אנשים כי כבר במה ימים לא הגיע איש ולא היה כל קשר. לא ידעו עדיין בטולוז, מה שקרה בפריס ושמעו זאת ממני. חזרתי לפריס והצטרפתי אז למה שנקרא "Knokploeg" יחידה לוחמת של ה-AJ והשתתפנו בקרבות לשחרור העיר. לאות הוקרה למה שנעשה ע"י המחתרת היהודית היינו אחת משתי הקבוצות שליוו את הגנרל דה גול כשצעד רגלי לאורך ה-Champs Elisee. כלומר המחתרת הכללית הוקירה את עבודתה של המחתרת היהודית. יש על כך מיסמך בירושלים המונה את האנשים שהשתייכו לאותה יחידה.

כאיזה מטרה הוקמה ה-AJ? הכוונה הייתה בראש וראשונה להצלת יהודים. אחריכו באו רק יותר הפעולות כגון ההליכה ל-מקי (Maquis) והלחימה נגד הגרמנים. למשל בעיר Nice היה כוח שהרג את הרוסים הלבנים שהתמחאו במסירת יהודים לנאצים. היה מקי ע"י טולוז שלקחו בסוף המלחמה 3000 גרמנים בשבי. הייתה פעולה בליון (Lyon) בפריס לפי שכבר אמרתי כשהשתתפו בקרבות וניסו לשחרר את החברים מבה"ס ב-Fresnes. כל אלה היו פעולות נגד הגרמנים. עיקר הפעולה הראשונה אחרי ההצלה הייתה להעביר צעירים יהודים לספרד על מנת לצרפם להגנה בארץ.

לא על מנת שילכו להלחם עם בעלי הברית? לא. הכוונה הבסיסית הייתה להצטרף להגנה. גם הצטרפות למקי הייתה יותר שאלה של מציאת מיסתור מאשר להלחם, כלומר מיסתור צבאי. כל פעולותינו בזמן המלחמה לא היו כדי להלחם נגד הגרמנים אלא להציל יהודים וזה בדיוק אותו דבר שעשה ה"החלוץ" ההולנדי. גם לא היה גוי שהלך למקי כדי להלחם, ואם אני חושב על כך פעם נוספת, הוא הלך למקי בראש וראשונה כדי להציל את חייו הוא כשחיפשו אחריו. כך גם המקי היהודי. קודם כל זה היה מקום בהרים פחות או יותר בטוח ויחד עם זאת זה היה מאורגן על בסיס צבאי והכוונה הייתה שבמידה ונצטרך להלחם, נלחם ונגן על עצמנו. תקפו גם משורות גרמניות אבל זה בהקיר קטן.

היו חברים שהתמחאו שיש להסוק בפעולות יוזמות על מנת להסב לגרמנים נזק? אם בנוסף להצלה נזדמנה אפשרות לעשות דבר שיחבל במאמץ המלחמתי הגרמני, אני בטוח שכולם היו בעד זה. אבל רק דרך אגב ומכלי להסתכן במיוחד. מאוחר יותר כש-Lydia ו-Charles נכנסו לחמונה השתנתה האווירה קצת. היה מדובר אז

שהאנגלים יכירו בנו רשמית ויהיה צבא יהודי ממש. או היתה האוירה שצריך לעשות משהו על מנת להוכיח לאנגלים שאנו מסוגלים לעשות דבר משמעותי נגד הגרמנים. אבל זה היה רק לקראת הסוף ועד אפריל/מאי 1944 לא היה מצב כזה.

איר אחה מסביד שנהגו לגבי שני הסוכנים האלה כ"כ בשאנוחט אלה שיחקו את זה מאד בשכל ולא היה שום חשד. הם הביאו שמות, עובדות ומסמכים שעשו רושם רב על הצרפתים. לכו הצרפתים האמינו בהם ואנחנו שוכנענו ע"י הצרפתים שהמגע עם הסוכנים האלה יהיה מאד קונסרוקטיבי, אבל בעצמנו לא שוכנענו כל כך. הצרפתים אמרו כל הזמן שהם בדקו את הענין שזה כשר והכל בסדר. לא היתה לנו האפשרות לבדוק זאת. יש מצב שאתה צריך לקבל עובדות ואתה לוקה סיכון מסוים במצב בו נמצאנו כולנו. יש דברים שאפשר להאמין בהם ושאתה רוצה להאמין בהם למרות שאתה לא יכול להוכיח אותם במאה אחוזים. כל האוירה ששררה לקראת השיחרור היתה שונה. מי שעסק בענין חשב בודאי שיש תועלת פוליטית בדבר שנעשתה עבודה משותפת חיובית עם האנגלים.

ראיון נוסף זה נערך ע"י יגאל בנימין ביום 5.4.1988 בביתו של המראיון ברחוב הגבורה 20 ברמת גן 52302 והוא משלים את הראיון הקודם שנערך ע"י עדינה כוכבא בשנת 1956/57. הוא יישמר במדור הולנד בארכיון של בית לוחמי הגטאות בתיק מס. 55.

אני החתום מטה מאשר בחתימת ידי את תוכנם ורוחם של הדברים הנ"ל.

תאריך: 6.6.88

שם המראיון: שמואל יוסף חתימה:

תאריך: 6.6.88

שם המראיון: רחל גלימן חתימה: